

Раѓа Смедовска:
ДАНС няма разследващи правомощия и не може да произвежда годни за съда доказателства.

Стефан Попов:
България и институциите ѝ не са отговорили на един основен въпрос - що е то наказателно разузнаване.

К+

СПЕЦИАЛНА ТЕМА

ИЛЮСТРАЦИЯ: SHUTTERSTOCK

ДАНС - каква и защо?

КОМЕНТАР

Астигматичното устройство на ДАНС

За година съществуване ДАНС произведе повече скандали, отколкото която и да било друга нова институция. Създаването ѝ представлява първата истинска реформа в устройството на специалните служби, но то протече в обратен ред: ДАНС първо беше създадена, а едва след това започна

обмислянето на основните въпроси - как да работи и пред кого да се отчита. Докато този парадокс остава в сила, агенцията рискува да генерира нови скандали, без да успее да потуши предишните.

На следващите страници е публикувана стенограма от обществен дебат за ДАНС, организиран от

фондация „РискМонитор“ - институт за публични политики, който изследва процеси, рискови за обществото и институциите. Никой от участниците в него не оспори нуждата от ДАНС. Общият въпрос беше друг - как агенцията би могла да заработи ефективно и да ни убеди, че прави именно това.

ДИСКУСИЯ ЗА ДАНС

ДАНС - каква и защо?

Стенограма от дискусия, проведена на 28 октомври 2008 г. в хотел „Радисън“

С

Стефан Попов: Добър ден от мен и от „РискМонитор“. Тази кръгла маса е посветена на Държавната агенция „Национална сигурност“. Тук представяме и едно сравнително правно проучване на специализирани органи за борба с организираната престъпност в Южна Африка, Италия и Великобритания. Този разговор за ДАНС е свободен: за текущите скандали и проблеми, свързани с агенцията, кой как си представя тази институция, причините за скандалите, липсващия контрол на парламента, какво бъдеще очаква ДАНС и пр. Затова нарекохме дискусията „ДАНС - каква и защо“. Този въпрос отразява един парадокс, свързан с агенцията. Тя първо се създаде, а след това започна разговорът за основанията да бъде създадена. Вместо обратно, да се говори, преди да се създаде, за да се избегнат скандалите и противоречията, в които изпадна. Този парадокс направи ДАНС прибрзано създадена институция с доста отворен и неясен мандат. Едва впоследствие започна да се говори как, защо, какво ще прави и как ще бъде контролирана, как ще бъде координирана с други институции, но най-вече основният въпрос - за какво се създава, какво ще прави. Това разместване на времената на законодателния акт и обособяването на същия този акт е отразено и в нашата дискусия: по-добре би било такава дискусия да се състои преди година и половина. А заключенията от подобни дискусии да бъдат взети предвид от законодателя. Но у нас нещата се движат в обратния ред. След тези думи давам думата на Рада Смедовска, която е автор на сравнителното проучване на специализирани органи за борба с организираната

ДАНС има и собствена сграда - на ул. „Черковна“. Създаването на агенцията и налагането на Петко Сертов за прегседател са лична инициатива на премиера Сергей Станишев © БЕЛКО АНГЕЛОВ

та престъпност в три държави, каквато роля се приписва също на ДАНС.

Рада Смедовска: Аз разглеждам ДАНС като необходима структура, но в същото време ми се струва, че тя възникна без ясна мотивация. Изграждането на подобни структури изисква много сериозна предварителна аргументация, но такава нямаше.

Страните, които създават подобни структури, го правят най-вече поради лоша координация, разпокъсани разследвания и липса на сътрудничество между отделните институции. А ние, които също сме изправени пред подобни проблеми, сега не сме наясно къде е разграничителната линия между правомощията на ГДБОП и ДАНС. Високият социален статус, който получиха служителите на ДАНС, рискува да демотивира служителите на МВР. Това според мен неминуемо ще доведе до непродуктивна конкуренция или недобронамерено сътрудничество. Тоест ние тепърва ще попадаме в ситуации, характерни не за една вече изградена структура, а обратното - за фазата, която предшества истинската реформа.

Механичният сбор на институциите, които оформят ДАНС, е изначална пречка за доброто й функциониране. Пример за това е британската агенция за борба с тежката организирана престъпност, близък аналог на ДАНС, която също е изградена от няколко разузнавателни структури. Оказва се, че механичният сбор е основният проблем, с който новата агенция трябва да се бори почти година и половина след създаването й. На този етап и ние не можем да очакваме от ДАНС някакви конкретни резултати, защото тя е изправена пред същите трудности. Тя ще трябва да си изгражда собствена организационна култура, а това неминуемо ще отнеме време, тъй като фазата на междуинституционалното помирение няма как да се прескочи.

Що се отнася до мандата на ДАНС, все още не е ясно дали агенцията е разследваща или разузнавателна структура. Пред обществото и пред ЕС тя беше представена като отговор на едно обвинение - че българските институции не са ефективни в борбата си с организираната престъпност. Така на ДАНС се вмени роля, която агенцията не би могла да изпълнява, защото няма разследващи правомощия

СТЕФАН ПОПОВ
е изпълнителен директор на фондация „РискМонитор“

РАДА СМЕДОВСКА
е правен експерт на фондация „РискМонитор“

и следователно не би могла ефективно да противодейства на тежката престъпност.

Онези страни, които имат структури за борба с организираната престъпност, ги поставят в рамките на съответните прокуратури и им предоставят много ясни разследващи правомощия. Тоест, ако ние търсим ефективност на противодействието на тежката престъпност, трябва да насочим вниманието си не към ДАНС, а към обявеното наскоро от главния прокурор специално към прокуратурата за борба с организираната престъпност. За него обаче се каза, че ще бъде секретна структура, че ние дори няма да разберем дали е създадено и как функционира.

Това означава, че ние сме изправени пред един тотален парадокс. **Цялата публичност трябваше много повече да е насочена към прокурорското звено и неговия начин на работа, а не към ДАНС, която поради изначалния си разузнавателен характер трябваше да е много повече обвита в секретност.**

Другото, върху което ще се спра, е контролът върху ДАНС. Дебатът за контролния орган се води доста хаотично. Едни казват, че трябва да се създаде по-

стоянна комисия или подкомисия към парламента, а други - че вътрешната комисия на този етап би могла сама да извършва тази дейност. Не е ясно кой компетентен орган би могъл да ни каже какво точно означава специализирана постоянна комисия. Това би могъл да е Конституционният съд, но той може да се произнася само след като един законодателен акт вече е възникнал.

За да бъде парламентарният контрол по-ефективен, тази комисия би трябвало да има значителна автономност, но засега този проблем не е изяснен. Казва се, че специализираната комисия ще може да обсъжда някои неща, но решенията ще се взимат от комисията, която стои над нея. Ако това стане факт, комисията напълно ще се обезличи.

Освен това обхватът на контролиращата комисия тепърва предстои да бъде уточнен. Сега се говори, че тя ще може да упражнява контрол само на хартия, т.е., че ще се ограничава само с контрол върху бюджета на ДАНС и със законосъобразността на нейните действия. Различните страни възприемат различен обхват на контрола. Има комисии, които контролират дори и конкретни опера-

ВЕЛИЗАР ШАЛАМАНОВ
е бивш заместник-министър
на отбраната

ДАНИЕЛ СМИЛОВ
е програмен директор в Центъра
за либерални стратегии

Една от гордостите на ДАНС: Арестът на зам.-председателя на ДАНС Иван Лекоев, беше ненужно показан © АСЕН ТОНЕВ

ции, докато други се ограничават само с проверка на политиката и бюджета на съответната агенция.

Важно е да се изясни и какво се случва, когато агенцията предаде годишния си доклад на правителството, което пък го представя пред НС. В закона е записано, че НС „приема с решение този доклад“, а това значи, че не съществува възможност, при която то да не може да го приеме. Не е ясно и под каква форма ще бъде изготвен този доклад. Българските институции имат афинитет към това да се съсредоточават предимно върху статистиката. За съжаление такъв е и чуждестранният опит. Като цяло липсват критерии за оценка на ефективността на дадена институция. Статистиката сама по себе си не е достатъчна, за да може ДАНС да стане разбираема за обществото и да изгради някакъв публичен образ. Докладът би следвало да съдържа сериозна аналитична част, с представяне на проблемите и на начините за тяхното решаване. Ако парламентът бъде изправен пред такъв документ, той ще получи основа за едно задълбочено обсъждане.

Всъщност не е ясно и друго - за какво ще могат да бъдат изслуш-

вани служителите на агенцията, при какви условия, на кого ще се сигнализира при установяване на някакви нередности. Това са все технически въпроси, които все някога трябва да бъдат решени. Чак след това ще може да се говори за ефективност и положителен образ на ДАНС.

Велизар Шаламанов: Аз съм от хората, които искат ДАНС да успее като идея и като институция. При създаването на ДАНС имаше достатъчно ясно лидерство на премиера Сергей Станишев, но то не беше изконсумирано докрай. **Премиерът не стигна дотам, че да внесе визията си в Съвета по сигурността, тя да бъде приета, а след това да бъде разработен законопроект и да се внесе в парламента от името на правителството. Вместо това законопроектът беше внесен от депутати от трите управляващи групи, а после, когато започна цепенето в парламента, вносителите изведнъж започнаха да критикуват закона, който са внесли.**

За мен формулата на успеха на ДАНС е произведение от интегритета на премиера, волята му за действие, капацитета на службата да си изпълни мандата, ефективността на контрола

и обществената подкрепа. Първите два елемента са, разбира се, субективни и зависят от този конкретен лидер. Друг субективен елемент е реалният двигател за промяната в тази агенция. Това е председателят ѝ, г-н Петко Сертов, който определено е професионалист, умерен човек и определено е компетентен, след като е бил секретар на Съвета по сигурността на премиера. Този съвет е извън службите, обединени в ДАНС, което означава, че той надали би позволил превес на НСС или на ВКР. В същото време е недопустимо да се забави неговата замяна на поста секретар на съвета по сигурност. И двете институции са от ключова важност и е необходимо да бъдат разделени. Трети елемент за успеха на ДАНС е подкрепата от страна на нашите съюзници. Тя беше ясно изразена от САЩ, ЕС и НАТО. Четвърти елемент за успеха на ДАНС бе отстраняване на някои потенциални и реални противници на промяната. Откакто беше обявена идеята за ДАНС, директорът на ВКР напусна по лични причини, след това и министърът на вътрешните работи, който също бе опонент, напусна по политически причини. След това напусна и директорът на НСС, който вече

беше станал заместник-председател на ДАНС. Вероятно и други хора, които не са приемали тази промяна, са напуснали и ще продължат да напускат или да бъдат отстранявани по един или друг начин.

Втората група въпроси обаче е свързана с всичко, което предстои да се направи. Рада вече говори за парламентарния контрол. Има просто правило за сектора за сигурност: най-важното в него е парламентарният контрол. Преди да започне каквато и да било промяна, трябва да има изградена и добре работеща система за парламентарен контрол. За съжаление в България единствено Законът за класифицираната информация третира специалните служби. В други закони те не са регулирани.

Забавянето на парламентарния контрол силно намалява вероятността за успех на ДАНС. Парламентарният контрол не може да се изчерпи с един или два члена от закона. За да бъде той действителен, трябва да е ясно кой, какво, кога, как, защо контролира. Разузнавателните служби е добре да се контролират от специална постоянна комисия, ръководена от представител на опозицията. Това е формулата на успеха. Ние можем да я приложим и да очакваме успех. Можем и да не я приложим и гарантираме, че ще има неуспех.

Следващ елемент е ясният мандат. За съжаление той не беше много ясно обяснен на обществото. Не стана ясно, че ДАНС е съвкупност от разузнавателни служби. Военното контраразузнаване е разузнаване, НСС е разузнаване, Агенцията за финансово разузнаване е някакъв вид разузнаване. **Важно за тях е това, че те не готвят информация за прокуратурата и за съда, а преди всичко информация за превенция чрез политически решения. Основният консуматор на тази информация от разузнаването във всяка една държава е главата на изпълнителната власт, който взима изпреварващи решения, когато са засечени заплахи срещу националните интереси. Вместо това се наблегна на функцията на ДАНС, свързана с борбата с организираната престъпност и с корупцията.** Но това не е силата на разузнаването. Има си други органи за това.

Освен това е много трудно мандатът на ДАНС да бъде прецизен, когато това е държавна агенция за национална сигурност, а България няма стратегия за национална сигурност. Старата концепция отдавна е изчерпала своето съдържание и това създава проблеми.

След 7 месеца ще имаме доста тежки избори и това неминуемо ще се отрази на ДАНС. Първо трябва да се положат усилия за деполитизация на темата за агенцията. Ако тя продължава да се политизира, и то с изказвания от типа на това, че постоянната специална комисия е въпрос на политическо решение, смятайте, че проблемът с ДАНС ще се влоши доста сериозно. Нужен е консенсус около

необходимостта от ДАНС и аз мисля, че днес ще допринасяме за това. Нужно е бързо да се създаде тази специална постоянна комисия със силен и обективен експертен апарат. Много често президентската институция и лично президентът претендира да играе ключова роля в сферата на сигурността. Значи според мен той трябва ясно да каже подкрепя или не подкрепя ДАНС и залага ли целия авторитет на институцията зад успеха на ДАНС, както го направи премиерът.

Сега говорим само за ДАНС, но освен нея съществува и външното разузнаване. Ако го държим настрана от големия дебат за службите, България ще пострада. Ако успеем да изтласкаме всички лоши практики от ДАНС, т.е. от контраразузнаването, но не реформиране, разузнаването в същото време, гарантирам ви, че всички тези лоши практики ще се консолидират в тази служба, върху която няма контрол, която пак е специална служба и която ще прави всички тези лоши неща, които сега настояваме да не се правят от ДАНС. Примерно с подслушването на журналистите.

Стефан Попов: Благодаря на Велизар, моля отгук нататък за кратки 7-8-минутни концентрирани изказвания. Ще си позволя коментара, че е по-добре президентът да не се изказва за тези важни неща, защото създава грешно впечатление, че носи отговорност за решения в зоната на изпълнителната власт. Такива правомощия той няма, така че е по-добре да си мълчи и да не се намесва. След като ДАНС забърка каша от скандали и противоречия, той може само допълнително да усложни нещата и да внесе още повече неяснота и объркване. Даниел.

Даниел Смилев: Аз бих поставил въпроса за политическата функция на ДАНС. Нямам предвид функцията ѝ като политически инструмент за тяснопартийни цели, а за това какво тя трябва да прави в рамките на нашата система на политически модел. Необходима е такава институция, която да създаде доверие в две посоки: първо, че няма чадъри над самозабравили се политици, и второ, че границата между политиката и организирания подземен свят е строго охранявана и че не се допускат лесни преливания от едната сфера в другата. Институция, подобна на ДАНС, би следвало да създава и да засила такъв тип доверие.

Велизар може би е прав, като казва, че основната функция на ДАНС е разузнавателна, тоест, че тя се води на тихия фронт. Но ДАНС не може да мине без публичност най-малкото защото доверието е нещо, което се изгражда в публичността. Ако сведем публично известната дейност на ДАНС до годишния ѝ отчет, тя едва ли би изпълнила основната задача, за която беше създадена. ДАНС трябва да се наложи чрез знакови, символични дела и чрез тях да изпраща определен тип послания към обществеността. →4

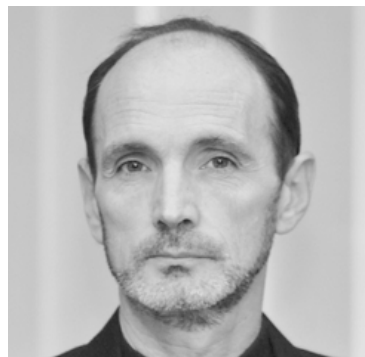
ДИСКУСИЯ ЗА ДАНС

>> стр. 5
ДАНС -
каква
и защо?

ПЛАМЕН БОГОЕВ
е юридически съветник на
президентите Желев и Стоянов

АЛЕКСАНДЪР КАШЪМОВ
е юрист от програма
"Достъп до информация"

БОЙКО СЛАВЧЕВ
е бивш заместник-директор
на НС „Полиция“

Велизар Шаламанов твърди, че контролиращата парламентарна комисия трябва да се оглавява от представител на опозицията. Според мен това не е толкова задължително, по-скоро е важно да се гарантира присъствието на опозицията в тази комисия. Но основният въпрос остава друг: как да докараме политическата воля дотам, че да взима обществено правилни и полезни решения? Няма универсален отговор на този въпрос. Единият вариант е иновационният, другият е това, което в момента правите - с публични дискусии. Надявам се, че и други обществени групи ще се включат за оказване на някакво въздействие.

Пламен Богоев: Въпросът за парламентарния контрол, разбира се, не се изчерпва с наличието на парламентарна комисия, нито пък с това тя да бъде запознавана със статистика, предоставена от която и да било специална служба. Преди да се говори за ефективен контрол, е необходимо да бъде създадена нормативната основа за него. Законът ясно трябва да определи коя институция приема приоритетите на съответната служба и кой ѝ поставя задачите. Защото да поставиш задачите означава да осъществяваш контрол. Сега действащият закон не дава такава регламентация, а тя е в основата на парламентарния контрол, ако искаме той да бъде наистина ефективен, а не да се свежда до обсъждане на поредния реален или изкуствено създаден скандал и мъдруване върху предоставена статистика. Наред с поставянето на задачите контролът следва да обхване и средствата, които са били предоставени и изразходвани за тяхното осъществяване. Това са двете реални предпоставки за истинския парламентарен контрол, които следва да бъдат законово уредени.

В тази връзка за мен винаги е будил недоумение фактът, че **повече от 17 години Националната разузнавателна служба осъществява своята дейност, без да е налице каквото и да било нормативен акт, определящ нейния статут и подчинение. Твърдението, че тази служба е подчинена на президента на републиката, нямат нормативно основание.** Фактът, че в Закона за отбраната и въоръжените сили чл.28 възлага на държавния глава да назначава висшия команден състав на въоръжените сили, не е основание тази специална служба да е подчинена

Зам.-председателят на ДАНС, Иван Драшков водеше вътрешната опозиция в агенцията и беше един от враговете на Петко Сертов. Когато беше уволнен от ДАНС, Драшков обеща отведен удар © БЕЛКО АНГЕЛОВ

на на президента, нито създава правилата, по които тя да осъществява своята дейност. Тази разпоредба от закона повтаря текста от конституцията във връзка с функцията на президента като върховен главнокомандващ и нищо друго.

След отмяната на указа за Комитета за държавна сигурност, издаден от Петър Младенов, няма приет друг нормативен акт от Народното събрание, който елементарно да регламентира дейността на службата. Ето защо за мен винаги е бил интересен въпросът кой поставя задачите на НРС, кой определя нейните приоритети и осъществява контрол върху дейността ѝ, на кого тя предоставя отчет за своята работа?

Александър Кашъмов: Точно преди една година се води съвсем сходен дебат. Аз лично не виждам кой знае какви разлики. Разликата е може би само в това, че сега сме изправени пред очевиден скандал: до ден днешен няма парламентарен контрол върху ДАНС, въпреки че той е записан в закона. Може би това не е единственият скандал, свързан с неизпълнение на закон, но за мен е много странно, че в този случай самата законодателна власт носи отговорност за това. Това е доста уникален момент.

Миналата година възникна един простичък въпрос, свързан с идеята да се прави ДАНС, който не получи рационален отговор: след като корабът се движеше в една посока години наред, какво наложи изведнъж капитанът да каже: „Хайде, обръщаме на 180 градуса и се връщаме в пристанището!“ Аз не ос-

порвам нуждата от ДАНС, нито посоката. Просто в едно рационално общество дневният ред трябва да се основава на рационални мотиви. Би трябвало да се каже на глас, че е налице някаква необходимост. В този смисъл законът за ДАНС просто възпроизвежда един хаос и неяснота в самата си основа.

Освен това се говори така, сякаш гражданите на тази страна са имали някакво очакване една служба за сигурност да дойде и да се справи с организираната престъпност и да им създаде по-добър живот. Аз смятам, че такава очакване гражданите на тази страна нямат. И никога не са имали. Аз смятам, че гражданите на тази страна искат да живеят по-сигурно и спокойно, и най-вероятно повечето от тях смятат, както е логично, че полицията отговаря за това. От гледна точка на очакванията това е функция, напълно типична за сектора за сигурност. Но точно такава очакване беше напомяно миналата година.

Всъщност разликата между обсъждането на ДАНС миналата година и обсъждането през тази година е в това, че в момента ние обсъждаме същите проблеми, но вече с казуси. Те само потвърждават пороците, които бяха посочени още миналата година. А това, че липсва обновена стратегия за национална сигурност, прави проблематично създаването на нова институция, защото, когато имаме каруца и кон, все пак е добре да знаем как да ги разположим един спрямо друг. Но това са проблеми на законодателно ниво. Далеч по-странно е, че не се решават проблеми, които са извън законодателното ниво -

например парламентарния контрол на ДАНС. Този проблем не изисква промяна на нормативната уредба и не виждам защо народните представители вече 12 месеца мислят как да стане това нещо. Ами просто е - създаваш комисия, а ако тя не работи, догодина създаваш подкомисия примерно или обратното. Всяко бездействие тук е извън рационалното обяснение.

Но това, което е конкретно изискване към самата институция ДАНС, е свързано с това дали тя е видима за хората. Не е видима. **В началото на 90-те години гражданите искаха видим сектор за сигурност. Искането тайната да се замени с прозрачност. Искането да стане ясно какво правят тези хора там, с каква цел го правят, защо разходват парите и колко пари разходват на данъкоплатеца. Поради което към всички други неща, които тук се казаха за ДАНС, аз добавям изискването за прозрачност. Това означава активно предоставяне на информация.** Ако човек отвори сайтовете на ЦРУ и ФБР в една страна, която е в момента в тежко положение, защото всички я обвиняват и тя сама обвинява себе си в непрозрачност, ще се види моментално стратегията на ФБР за 2012 г. Вижда се точният до единица брой на служителите - както цивилни, така и униформени, вижда се точният бюджет до стотинка. Има доклади, статистики, някакви продукти, които могат да бъдат споделени с обществото. **Аз лично не бих се съгласил парламентарният контрол да казва на обществото какво прави ДАНС и да препредава информация**

Брифинг в ДАНС - след скандала около

от елементарен характер. Обществото трябва да има пряк достъп до части от информацията. А парламентарният контрол трябва да има своята съдържателна задълбоченост. Това са доста прости неща, няма нищо за усложняване.

Стефан Попов: Да, има висока видимост, но всичко, което се вижда, е през скандали. Но дори да няма скандали и да се върнем към замисъла, в закона са заложени астигматично гледане и видимост. Ако ДАНС е разследване, тя се подчинява на един тип режим на наблюдение. Видимостта на разследването може да бъде максимална. При съдебен процес, в който се представят доказателства от разследването, ще се реконструира всичко, направено преди това от разследващия орган, който ги е набавил. Ако тя е разузнаване, това е съвсем друг режим на видимост или по-скоро на невидимост. Този режим на събиране на информация подготвя действия, особено превантивни действия, в областта на националната сигурност, и обслужва изпълнителната власт. Този астигматизъм на закона, това двойно гледане трудно ще се преодолее. Бойко Славчев има думата.

Бойко Славчев: Много от тезите, които бях подготвил, вече се изказаха и не искам да ги повтарям. Ще се огранича само с извод от всичко казано: съществуващата система за сигурност и обществен ред е в едно много тежко болно състояние. И даже може да се каже, че пред очите на всички ни тя се разпада. И резултатите са налице - разпокъсаност, дезинтегрираност на це-

ИВА ПУШКАРОВА
е правен експерт на фондация
"РискМонитор"

МОМЧИЛ МЕТОДИЕВ
е автор на книгата "Машина за
легитимност" за историята на ДС

разработката „Галерията“ агенцията се опита да се отвори пред медиите © АСЕН ТОНЕВ

лия сектор за сигурност, липса на визия за развитие, липса на стратегия. Непрекъснати опити на управляващите политически сили да се бъркат в нейната работа. Демотивация на работещите в сектора да изпълняват своите служебни задължения, независимо от размера на заплатите. Виждате, че в ДАНС заплатите са много високи, но демотивацията и там е налице. А за МВР вече е ясно.

За никого не е тайна, че в държавата съществува паралелна власт на престъпността, която позволява чрез обръчи от фирми, близки до управляващите, да се източват значителни обществени ресурси, които безнаказано да обслужват частни корпоративни, политически интереси. Паралелна власт, която позволява да се извършат показно убийства на публични места, без да има реална възможност за тяхното разкриване - както на поръчителите така и на преките извършители. Паралелна власт, която позволява да се отвлечат хора с цел откуп. Паралелна власт, която позволява да се пребиват жестоко и да се осакатят личности, които не приемат този начин на функциониране на обществото. Тук не става дума само за ДАНС, защото не е малка и ролята на МВР, което е обхванато от един организационен хаос, което е пък пряка последица от непрекъснатите взаимно изключващи се реформи, които се извършват през последните три години. Сега се чуват гласове, че ДАНС трябва да бъде закрыта, но това едва ли е най-доброто решение. По-скоро трябва да се ускори приемането на стратегия, която да очертае начина за раз-

витието и начина за интегриране на целия сектор за сигурност и обществен ред, като се обърне и нужното внимание на МВР, където да се пристъпи към изграждане на европейския модел за единна разследваща полиция, нещо, което застъпи и г-н Вучков в своето изказване. За да можем да посочим изхода, трябва да дадем диагноза. А диагнозата според мен е, че досегашният модел за управление на службите и на целия сектор вече е изчерпан, той докрай е изчерпан. И не може да ни даде нищо друго освен една продължаваща агония в целия сектор. Явно необходими са нови идеи, които да мотивират състава, но и да възвърнат доверието на обществото в този сектор. И за осъществяването на тези нови идеи ще са необходими нови личности, които да ги дадат и да ги реализират.

Ива Пушкарова: Аз с удоволствие чух значителна част от мислите си по време на тази дискусия. Но за мен като за човек, който се занимава с изследване на проблемите на организираната престъпност, стои много остро още един въпрос, свързан с ДАНС. Това е въпросът за това как националната сигурност, за която няма понятие в момента, се свързва с въпросите на организираната престъпност, за която също няма понятие в момента. И въобще въпросът с понятията стои много сериозно в тези две сфери - както в законодателството, така и в съдебната практика. Понятията са нещо изключително съществено, когато се пише закон, свързан с рестриктивност на права и с правомощия на ин-

ституции, които биха могли да служат за злоупотреба с власт. Такива са например разузнаването или прокуратурата. Когато липсва яснога на понятията, с които законодателят си служи и които изпълнителната власт прилага, няма как в обществото да се породи сигурността, към която тези законопроекти са насочени. Няма как това общество да има доверие в институциите, които се създават, тъй като липсва чувство за подреденост. Оттук съответно се формират и неадекватни очаквания. И неотговарянето на тези очаквания се разчита от обществото като произвол. Това е контекстът, в който

Законът за ДАНС е все още законопроект. Кои има влияние над него?

то, каквото и да направи ДАНС, каквото и да се каже за ДАНС, то генерира скандали. Това е ситуация, в която разговорът за характера се заменя с разговор за метода. Това е например недопустимият въпрос дали една телефонна разпечатка означава подслушване или не. При яснота на понятията такъв въпрос не може да възникне. Също толкова недопустимо е привикването на известни публични хора на интересни разговори в ДАНС. Не е ясно тези хора защо си говорят. Те са отишли да си говорят, защото са добри приятели, или си говорят, защото едната страна подозира другата страна във връзки с организираната престъпност? **За мен законът за ДАНС е все още законопроект и аз се питам кои има вли-**

яние върху него. Бих си позволила една може би груба спекулация, но създаването на ДАНС беше свързано с извеждане на разузнавателен ресурс далеч от МВР. Това беше времето, когато министърът на вътрешните работи беше сериозно компрометиран за връзки с организираната престъпност. Този министър все още има влияние пред законодателната и изпълнителната власт, а вероятно и през въпросните връзки върху този законопроект. **За мен е напълно видима връзката между организираната престъпност и бившата служба за сигурност, която няма да нарека национална.** Връзката между националната сигурност и организираната престъпност по дефиниция е спорен въпрос. Защото институцията, която е конституционно легитимирана да се бори с организираната престъпност, не е разузнаването. Това е прокуратурата. Въпросът обаче конкретно за българския и за балканския контекст е свързан с това, че организираната престъпност при нас беше създадена от едни тайни служби в тоталитарната държава, беше отглеждана от тях, а след това беше приватизирана от тях, когато те излязоха от рухващите репресивни институции на тоталитарната държава, т. е. това са едни и същи хора, които от тогавашното разузнаване и тогавашните служби за сигурност влязоха в организираната престъпност и оттогава влияят на развитието на тази държава. Така разговорът за ДАНС изведнъж се разделя на две. Единият въпрос е как нещата би трябвало да изглеждат в една нормална държава, която ние си мислим, че сме, и как нещата всъщност фактически са, но не би трябвало да бъдат. Според мен един съвременен законопроект не би могъл да отговори на фактическото състояние в България. За да може да отговори, би трябвало да признае неща от типа на това, че ние не би трябвало да сме в ЕС, не би трябвало да сме в НАТО, не би трябвало изобщо да сме надхвърлили прехода. За мен това е един сериозен проблем, който е свързан не само с ДАНС, но който се възпроизвежда и във всички реформи на Наказателния кодекс, който стои в основите на хаоса на НПК, който може да се види дори и в такива далечни инициативи, какъвто е например ГПК.

скандалите с ДАНС по-скоро потвърждават такова едно впечатление. **Момчил Методиев:** Аз ще добавя няколко думи по въпроса за паралелите между бившите служби и настоящите служби. Това е изкуствена тема, доколкото паралелите са видими на няколко равнища - като се започне от заглавието на службата, мине се през изказването, че една четвърт от служителите били бивши оперативни работници от ДС, и се приключи с един исторически период, в който Комитетът за държавна сигурност е на директно подчинение на МС - това е краят на 60-те години. Този експеримент продължава 4 или 5 години, след което отново КДС, но вече като ДС, се връща под шапката на МВР. Но всъщност това, което трябва да се каже, е, че поне на законодателно равнище **във функциите и структурата на ДАНС много трудно могат да се търсят паралели с ДС.** Нито на ниво структура, нито на ниво служители, нито на ниво служебно развитие. Разбира се, става дума и за това, че двете структури работят при свършено различни условия. Не може да става дума за такъв паралел и на ниво контрол, доколкото ДС е била контролирана и подчинена на партията, на БКП, по много сложен и много ясно разписан механизъм. Докато ДАНС, обратното, има проблем с контрола, тоест не се знае кой я контролира и това е извор за доста проблеми.

Но там, където могат да се търсят паралели, е бюрократичната култура. Точно тук според мен идва пак един парадокс, за който Стефан говори - ДАНС всъщност представлява обединение на всички контраразузнавания в държавата - цивилно, военно и финансово. В такава мегаструктура на пръв поглед, разбира се, няма нищо лошо. Но когато става дума за бюрократична култура, контраразузнаването от времето на ДС до момента е възпитавано да крие тайни, да се затваря в себе си, да произвежда някаква информация, която по някакви суперспецифични и известни само на ограничен кръг хора канали достига до държавното ръководство. Както НСС, така и преди него Второ главно управление никога не са имали идея как да си комуникират с обществото. По какъв начин да представят своята дейност пред обществото.

За мен това е същинският проблем. Другият възможен паралел може да се търси в пресечната точка на структурно равнище между двете структури. Александър Кашъмов спомена, че ако човек влезе в сайта на ФБР или на ЦРУ, ще види стратегия. Точно две минути ми отне вчера, за да стигна до досието на Ал Капоне в сайта на ЦРУ. Докато нашите служби нямат никаква идея, че документите, които произвеждат днес, един ден ще бъдат четени. Техните документи са всъщност едни бъдещи архиви, които ще се разсекретяват в срок - след 15 години за секретната информация след 30 години за строго секретната информация. ➔8

ДИСКУСИЯ ЗА ДАНС

>> стр. 7
ДАНС -
каква
и защо?

Зоя Димитрова
е говорител на ДАНС.

Веселин Стойнев
е журналист.

Васил Гарнизов
е преподавател в НБУ.

Нашите служби нямат идея, че документът, който те произвеждат днес, в един прекрасен миг ще бъде четен от някого друго. От някого, който няма никаква връзка със системата им. Дали това ще бъде историк или някакъв друг изследовател няма значение. Извън това, че липсва парламентарен контрол, който, разбира се, е най-важният елемент, няма съзнание и за граждански контрол. Точно тук се пресича старото наследство на ДС с днешния ден и това е мястото, където дебатът за достъпа до документи на бившата ДС дава своето отражение.

До момента е по-силна гледната точка на бившите служби, които казват: „Няма да ни пипате агентите! Няма да си разкриваме източниците на информация от времето на комунизма!“ Това е един от проблемите на публичността, на видимостта на тази служба.

Потърсих уебсайт на ДАНС и не намерих. Може би някой от колегите го знае, но аз поне не съм намерил такъв уебсайт. Потърсих в уебсайта на Министерския съвет, където са изброени Държавната агенция за информационни технологии, Държавната агенция за младежта и спорта... Тя някак си не съществува във виртуалното пространство. Това е пример за липсата на идея за комуникация между контраразузнаването, каквото е ДАНС, и обществото. И не знам как може да се осъществи тази среща.

Зоя Димитрова: С риск да ви опонирам, искам да ви информирам за няколко неща. Аз се казвам Зоя Димитрова и съм говорител на ДАНС. Взимам думата във връзка с вашите твърдения за липса на комуникация. Първо, по уебсайта се работи в момента и идеята е той да бъде толкова отворен, колкото е сайтът на ФБР, да кажем. Другото, което искам да кажа, е това: не знам дали ви направи впечатление, вероятно не, първата пресконференция, която даде агенцията. Там беше заявено ясно желание да се предостави, да се разсекретят напълно или частично информацията по „Галерия“, която беше предмет на големи скандали, и то именно защото има желание от страна на ръководството на агенцията към една по-отворена и прозрачна политика и комуникация към обществото. И аз мисля, че това е новото, то трябва да се оцени като едно съвършено ново желание на подобна агенция през последните 18 години, а и преди това, да общува

Петко Сертов трябваше да се изправи пред парламентарната комисия по вътрешна сигурност и обществен ред, за да разкаже за разработката срещу хора на ДПС „Луана“ © АНЕЛИЯ НИКОЛОВА

с обществото и да го прави така прозрачно, че да не бъде упрекувана в това отношение. За мен са най-вече интересни фактите. Дали фактите, които се изнасят за агенцията, отговарят на истината или не. Това, което аз констатирам, е, че в много отношения има измисляне на факти, върху които се конструират измислени тези. И за мен това е нещо, с което човек много трудно може да се пребори. Другото, което мога да ви кажа, е, че има съзнание от страна на ръководството на агенци-

Случващото се в ДАНС
може да се предвиди
като положително.

ята, че рано или късно документите, които се изготвят в агенцията, ще бъдат разсекретени. Дали след 5, дали след 10, дали след 15 години, в зависимост от закона. Да, знам, че има много проблеми, те са законодателни най-вече, има и комуникационни проблеми, но това, което на мен ми се струва много важно, и това, което ми се струва различно от досегашния опит на досегашните разузнавателни служби, е, че това е една агенция, която е отворена към обществото. А това за мене е много важно. Поне като за журналист допреди няколко месеца. Това исках да кажа.

Момчил Методиев: Аз всъщност не се изказах достатъчно ясно, за което моля да ме извините. Разбира се, че това, което казах, се отнася не само до ДАНС, а до всички специални служби. А това, че се прави уебсайт, естествено е прекрасно. Надявам

се един ден и журналисти, и изследователи да имат възможност да видят документите, които са правени във всичките тези служби, и както в момента, след закриването на ДС, се опитваме да пишем история на ДС, така някой ден, след 20 или след 30 години, някой да може да напише история и на организираната престъпност в България въз основа на архиви. Благодаря.

Веселин Стойнев: Дълго преди да узрее идеята за ДАНС лидери от управлението лансираха тезата за нуждата от българско ФБР и медиите наложиха като неизменен първи синоним на ДАНС „родното ФБР“. За повечето хора в България ФБР е преди всичко филмов образ. И „родното ФБР“ започна да комуникира с публиката като филмова анимация. В публичното пространство се оформиха няколко идеалистични тези за появата на тази агенция, а в медиите към всяка от тях се закачаше огледалната им Realpolitik теза: Първа теза: ДАНС се създава, за да се декларира пред ЕС „политическа воля за борба с организираната престъпност и корупцията“. Огледална теза: не, създава се, за да бъде излъган ЕС, че този път се прави нещо решително. Втора теза: ДАНС се създава, за да има премиерът свободен властови ресурс да обуздае организираната престъпност и корупцията. Огледална теза: не, създава се, за да може премиерът да отвоюва властови ресурси от вътрешния министър. Трета теза: ДАНС се създава, за да се запълни пропадта между МВР и следствието. Огледална теза: не, това е дубликат на МВР и пропадта се задълбочава. Четвърта теза: ДАНС се съз-

дава, за да се пречистят службите от срастването им с мафията. Огледална теза: не, създава се, за да се извърши прераспределение на тези взаимовръзки. С карикатурно-скандалния образ, който доби само за 10 месеца, ДАНС много повече се възприема като агенция, която обслужва властовите игри на елита и/или сама ги манипулира. В действителност тя все по-активно ще влиза в ролята на „наказателно разузнаване“, по изрза на Стефан Попов, и няма да отговаря на очакванията да осигури съдебни присъди.

Васил Гарнизов: Няма съмнение, че скандалите около ДАНС не разполагат тази нова институция в благоприятна светлина, а и начинът на нейното създаване не е особено практичен. Елитът по света прави реструктурирания, за да се отърве безболезнено от мързеливи или компрометирани служители. А ние направихме нова организация, в която вляхме непроменени стари структури, без да използваме случая за малко кадрово обновление. Още по-слаба е идеята ръководителят на ДАНС да остане и ръководител на Съвета за сигурност към министър-председателя.

Скандалите обаче така ни заглежават, че имаме съвсем петно за една положителна страна на събитийния водовъртеж. Всъщност, за пръв път структури на сигурността у нас действат по начин, познат от улегналите демокрации. Институциите се дебнат една друга, разменят си мръсни номера, удари... Така те правят това, което много трудно може да прави цивилният граждански ред, полуинформирани политически, медиите.

Всъщност случващото се

може да се привиди като положително. Достатъчно е само да сравним с предходни мечти за „единна разузнавателна общност“ или за единоначалие в сигурността. Единната общност така си остана и мечта на разузнавачите при прехода, а единоначалието така и не доведе до работещ политически или цивилен контрол върху структурите на сигурността и разузнаването. Ако не ми вярвате, питайте Иван Костов, както въпреки и Виденов, и Саксбургготски. Ако съм прав, скандалната година на ДАНС ще е светло петно на наченки на взаимен контрол, атаки и баланси между специални служби.

Стефан Попов: Благодаря на всички, ще си позволя една-две думи във връзка с една бележка на Велизар. Традиционно организирана престъпност и корупция не влизат в колекцията рискове за националната сигурност. Но, първо, в България това е може би риск №1, второ, транснационалната организирана престъпност е нетрадиционен нов риск от 90-те години насам. Следователно една агенция за национална сигурност, каквато е ДАНС, няма как да подмине такъв риск. Така е. Това е именно точката, от която трябваше да тръгне законодателят. А не само трескаво да опакова действията си по откъсването на НСС от МВР в правната форма ДАНС. Той трябваше да тръгне от това, че като фаза за интеграцията на сектора за сигурност създава ДАНС, като интегрира три разузнавания. И тъй като модерното разузнаване няма как да не се занимава с транснационалната организирана престъпност, то на ДАНС ще му бъдат дадени такива задачи и правомощия. Вместо това бяха внушени илюзии, че създаваме орган за борба с организираната престъпност. Вместо рационалната дискусия как, по какъв начин се създава нетрадиционно разузнаване, на което се връчват особени и много деликатни от обществена гледна точка правомощия, вместо това се случи тази поредица от скандали и събития, с които ДАНС стана печално известна през последната година. И все пак тъкмо в скандалите има нещо положително. Това е фактът, че контраразузнаването беше измъкнато на бял свят и се създаде прозорец, през който то поне частично може да бъде наблюдавано. Те биват наблюдавани през скандали, защото скандалът е автентичната българска публичност. България и институциите ѝ, премиерът и неговите служби, експерти, законодателят, всички те не са отговорили на един основен въпрос - що е то и как се прави в България нещо като наказателно разузнаване. Как така ресурсите на разузнаването се хвърлят в наказателния процес и в изпълнение наказателната политика на държавата. Това остава неясно и абсурдните няма начин да не следват един след друг. И скандалите съответно. Благодаря на всички.

(свс съкращения)